

ŠTÁTNA ŠKOLSKÁ INŠPEKCIA

úsek školskej inšpekcie

Staré grunty 52, 841 04 Bratislava 4

Správa

o stave a úrovni pedagogického riadenia, procesu a podmienok výchovy a vzdelávania v základnej škole v školskom roku 2012/2013 v SR

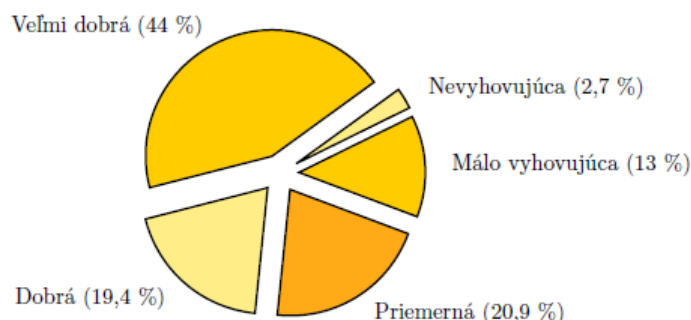
Komplexné inšpekcie s cieľom zistiť stav a úroveň pedagogického riadenia, procesu, podmienok výchovy a vzdelávania sa vykonali v **86** základných školách (ďalej ZŠ), čo predstavuje **3,95 %** z celkového počtu základných škôl v SR. Z nich bolo **77** štátnych, **6** cirkevných a **3** školy boli súkromné, s vyučovacím jazykom slovenským bolo **76** subjektov, maďarským **6** a slovenským a maďarským **4** školy. Neplnoorganizovaných bolo **21** subjektov a **65** plnoorganizovaných. Hodnotenie činnosti škôl v jednotlivých sledovaných oblastiach sa vykonalo na základe komparácie podkladov získaných kontrolou a analýzou pedagogickej a ďalšej dokumentácie, na základe zovšeobecnenia zistení z hospitácií, poznatkov z uskutočnených riadených rozhovorov s riaditeľmi škôl, s učiteľmi i so žiakmi, prehliadky vnútorných priestorov i areálov škôl. Zdrojom dôležitých základných údajov o subjektoch boli dotazníky zadané riaditeľom škôl, pedagogickým zamestnancom, žiakom. Okrem zistení z komplexných inšpekcií boli do správy v časti *školský vzdelávací program* zapracované aj poznatky z tematických inšpekcií zameraných na zistenie súladu školského vzdelávacieho programu so štátnym vzdelávacím programom. Tieto inšpekcie sa vykonali v **244** ZŠ, čo predstavuje **11,2 %** z celkového počtu ZŠ v SR, z nich bolo **232** štátnych, **2** súkromné a **10** cirkevných. S vyučovacím jazykom slovenským bolo **214** škôl, maďarským **27**, s vyučovacím jazykom slovenským a maďarským **2** školy a **1** škola bola s vyučovacím jazykom rusínskym.

Riadenie školy

Výchova a vzdelávanie sa v kontrolovaných subjektoch uskutočňovali podľa **školských vzdelávacích programov** (ďalej ŠkVP) vypracovaných prevažne v súlade s príslušnými štátnymi vzdelávacími programami. Pri ich zostavovaní postupovali riaditelia škôl a pedagogickí zamestnanci podľa vzorových programov, pričom nie vždy rešpektovali stanovené zásady a podmienky tvorby. Vo väčšine subjektov vyhotovili ŠkVP osobitne pre každý stupeň vzdelania, niekde spoločný program pre oba stupne. Jednotlivé časti programov zväčša neprispôbovali špecifikám primárneho a nižšieho stredného vzdelania. Vedúci pedagogickí zamestnanci v **86 %** škôl prerokovali základný pedagogický dokument reprezentujúci výchovno-vzdelávacie zámery a ciele v pedagogickej rade a v rade školy. V **14 %** ZŠ si túto povinnosť vyplývajúcu z právnych predpisov nespĺnili. V **11 %** subjektov jeho nezverejnením na verejne prístupnom mieste neumožnili oboznámiť sa s dokumentom zákonným zástupcom, žiakom a širšej verejnosti. Obsah viacerých ŠkVP mal nízku výpovednú hodnotu, v niektorých absentovali učebné plány a učebné osnovy predmetov pre primárne alebo nižšie stredné vzdelávanie, absentoval vzdelávací program pre žiakov s ľahkým stupňom mentálneho postihnutia, pre žiakov zaradených do špeciálnych tried alebo pre žiakov v triedach so športovým zameraním. Jednotlivé časti boli spracované neúplne alebo boli doslovne prevzaté zo vzorového programu bez zreteľa na vlastné podmienky školy. Viaceré dokumenty neaktualizovali alebo ich revidovanie vykonali len formálne. Túto skutočnosť vedúci pedagogickí zamestnanci zdôvodňovali tvrdením, že v zmysle úprav a požiadaviek štátnych vzdelávacích programov budú vypracovávať nové školské programy.

Spracovanie a kvalita predložených dokumentov boli v **145** školách na **veľmi dobrej úrovni**, v **64** na **dobrej**, v **69** na **priemernej**, v **43** na **málo vyhovujúcej** a v **9** na **nevyhovujúcej úrovni** (graf č. 1).

Graf č. 1 Percentuálny pomer výsledkov hodnotenia školských vzdelávacích programov v 330 ZŠ

Pozitívne zistenia z jednotlivých školských vzdelávacích programov

- vymedzenie vlastných cieľov súvisiacich s profiláciou škôl
- zlepšenie úrovne vypracovania časti komplexná charakteristika školy stanovením koncepcie pre ďalšiu pedagogickú činnosť a časti pedagogické stratégie vo výchove a vzdelávaní
- zameranie školských programov na environmentálnu výchovu s využitím voliteľných hodín na zavedenie nových predmetov

Negatívne zistenia z jednotlivých školských vzdelávacích programov

- vypracovanie školských vzdelávacích programov na nevyhovujúcej úrovni
- nevypracovanie učebných osnov všetkých predmetov
- neakceptovanie rámcového učebného plánu príslušného štátneho vzdelávacieho programu pri tvorbe učebných plánov
- nedostatočné rozpracovanie učebných osnov vyučovacích predmetov, vrátane prierezových tém
- nevypracovanie učebných osnov pre žiakov s mentálnym postihnutím, nezabezpečenie ich vzdelávania podľa učebných plánov a učebných osnov špeciálnej ZŠ
- nerevidovanie programu a neaktualizovanie jeho znenia
- spájanie ročníkov na druhom stupni v rozpore s učebným plánom

Zadefinované hlavné i parciálne **ciele výchovy a vzdelávania** v školských programoch korešpondovali s cieľmi stanovenými štátnymi vzdelávacími programami, vychádzali z tradícií škôl v regióne, z posúdenia silných i slabých stránok, zohľadňovali personálne, priestorové, materiálo-technické podmienky a boli modifikované s ohľadom na poskytovaný stupeň vzdelávania (primárne a nižšie stredné vzdelanie). K dominantným cieľom v edukácii patrilo rozvíjanie komunikatívnych kompetencií žiakov v cudzích jazykoch, digitálnych zručností, posilnenie regionálnej a environmentálnej a športovej výchovy. Ďalšie ciele smerovali k vytvoreniu humánneho školského prostredia, na začleňovanie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami (ďalej ŠVVP). V niektorých školách s vysokým zastúpením žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia (ďalej SZP) sa orientovali na odstránenie komunikačných, kultúrnych a sociálnych bariér. Poznatky z hospitácií v 24 % subjektov potvrdili formálnosť v deklarovaní stratégie (nevytváranie predpokladov na zabezpečenie rozvíjania digitálnych spôsobilostí a rozvíjania sociálnych a občianskych kompetencií žiakov, nezohľadňovanie špecifik žiakov rómskeho etnika), stanovené ciele nezodpovedali ani ich reálnym personálnym podmienkam (nezabezpečenie odbornosti vyučovania predmetov).

Súčasťou ŠkVP boli komplexné **charakteristiky škôl**, ktoré obsahovali východiskové podmienky vychádzajúce z aktuálnej SWOT analýzy a smerujúce k zvýšeniu kvality výchovy a vzdelávania. Zámery škôl boli podporované realizáciou konkrétnych školských, národných i medzinárodných projektov. V niektorých ŠkVP mali vypracovanú organizáciu **prijímacieho konania** pre výchovu a vzdelávanie športovo nadaných žiakov v súlade s príslušnými ustanoveniami právnych predpisov. Dokumenty zväčša obsahovali pomerne dobre spracované ďalšie požadované časti: **pedagogické stratégie vo výchove a vzdelávaní** obsahovali smerovanie škôl k rozvíjaniu kľúčových kompetencií žiakov, využívanie inovatívnych prístupov vo výučbe a aktivizujúcich metód a foriem práce na podporu kreativity žiakov, uplatňovanie skupinového, zážitkového, problémového, projektového vyučovania, informačno-komunikačných technológií (ďalej IKT) vo vzdelávacom procese; v **personálnom zabezpečení chodu školy** uvádzali základné informácie o pedagogickej a odbornej spôsobilosti pedagogického kolektívu, o predpokladaných zmenách na základe ďalšieho odborného vzdelávania, o vytváraní podmienok na stabilizáciu kolektívov; **priestorové a materiálne-technické podmienky** opisovali aktuálny stav a predpokladané plánované stavebné úpravy a tiež zmeny v zabezpečení učebných pomôcok, didaktickej techniky, vrátane IKT; **podmienky na zabezpečenie bezpečnosti a ochrany zdravia** poskytovali informácie o ochrane žiakov pred úrazmi a o vzdelávaní žiakov a pedagogických zamestnancov školy v tejto oblasti; **system kontroly a hodnotenia žiakov a pedagogických zamestnancov školy** obsahoval vypracované kritériá hodnotenia a klasifikácie žiakov, vypracované požiadavky na kontinuálne vzdelávanie pedagogických zamestnancov a adaptačné vzdelávanie začínajúcich učiteľov.

Úpravu podmienok výchovy a vzdelávania pre žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami deklarovalo vo vzdelávacom programe 93 % subjektov. Poskytovali žiakom a ich zákonným zástupcom odborný servis, pomoc špeciálneho pedagóga alebo psychológa a odborné služby poskytovali aj výchovní poradcovia a zamestnanci poradenských zariadení. Závažné nedostatky v tejto oblasti sa zistili v **6,4 %** škôl. Nevypracovali pre všetkých začlenených žiakov individuálne výchovno-vzdelávacie programy alebo riaditelia nezabezpečili vzdelávanie niektorých jednotlivcov s ľahkým, ťažším i hlbokým mentálnym postihnutím v súlade s ich výchovno-vzdelávacími potrebami podľa učebných plánov a učebných osnov špeciálnej ZŠ, niekde nebol dodržaný najvyšší počet žiakov v špeciálnej triede.

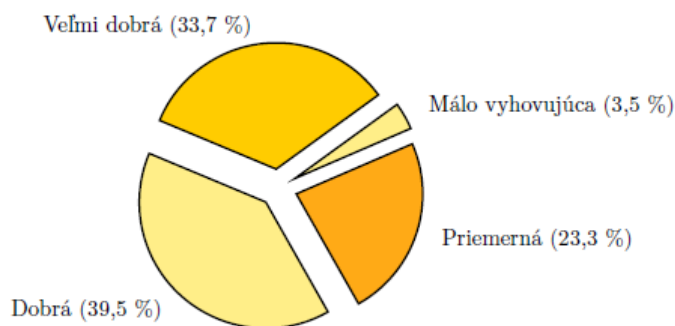
Učebné plány (ďalej UP) pre primárne a nižšie stredné vzdelávanie mali školy prevažne vypracované v súlade s rámcovými učebnými plánmi. Nedostatky, aj závažnejšieho charakteru, boli zistené v **157** predložených UP (neakceptovanie poznámok z rámcového UP, nezpracovanie vlastných poznámok s aktualizáciou na špecifické potreby a podmienky primárneho vzdelania a výchovy a vzdelávania žiakov so ŠVVP s mentálnym postihnutím; nedodržanie celkového týždenného počtu hodín alebo počtu hodín niektorých predmetov; nezaradenie povinného predmetu; nesúlad v názvoch vzdelávacích oblastí s ich názvami v rámcovom UP; nezaradenie vyučovacích predmetov do vzdelávacích oblastí; nesprávne uvádzanie názvov predmetov). Vypracované UP a učebné osnovy predmetov nultého ročníka boli v súlade so štátnymi vzdelávacími programami pre predprimárne a primárne vzdelávanie, rešpektovali špecifické potreby a rozvojové možnosti žiakov zo SZP. Voliteľné hodiny boli prevažne využité na posilnenie povinných predmetov zvýšenou hodinovou dotáciou a na zavedenie nových predmetov, zameraných na rozšírenie vedomostí a prehĺbenie poznatkov žiakov z prierezových tém. Ich začlenenie korešpondovalo s profiláciou škôl a s deklarovými cieľmi vo vzdelávacích programoch. Vyskytli sa aj školy, ktoré nevyužili stanovený počet voliteľných hodín, ich počet bol nižší, ako určoval rámcový UP.

Najslabšie spracovanou časťou ŠkVP boli **učebné osnovy**, napriek tomu, že vo viacerých subjektoch ich vypracovali v rozsahu ustanovenom vzdelávacím štandardom a obsahovali charakteristiku predmetu, ciele, stratégie, učebné zdroje, požiadavky na rozsah požadovaných vedomostí a zručností a kritériá hodnotenia. Závažné i menej závažné nedostatky boli zistené v **34 %** škôl v učebných osnovách (ďalej UO) predmetov primárneho vzdelávania a v **29 %** subjektov v UO predmetov nižšieho stredného vzdelávania. Týkali sa nevypracovania UO

predmetov pre primárne a nižšie stredné vzdelávanie alebo nerozpracovanie UO v rozsahu ustanovenom vzdelávacím štandardom, nestanovenia rozsahu učiva pre jednotlivé ročníky alebo nevymedzenia rozsahu učiva v súlade s učebným plánom školy. Uvedené nedostatky mali negatívny dopad na cieľavedomé rozvíjanie kľúčových kompetencií žiakov prostredníctvom obsahu vzdelávania vyučovacích predmetov. **Prierezové témy** boli implementované do vzdelávacieho obsahu jednotlivých predmetov alebo ojedinele zaradené ako samostatný predmet. V 25 % subjektov bol spôsob ich realizácie deklarovaný len formálne vo vzdelávacom programe, ich zapracovanie v UO jednotlivých predmetov absentovalo.

V oblasti **riadenie** školy sa pozornosť v priebehu komplexných inšpekcií v **86** subjektoch cielene zamerala na školské programy, na zabezpečenie odbornosti vyučovania, vedenie pedagogickej a ďalšej dokumentácie súvisiacej s organizáciou, riadením školy i na posúdenie miery využívania pomoci poradných orgánov pri dosahovaní stanovených cieľov a postupov školy vo výchove a vzdelávaní. Oblasť riadenia mala v **29** školách **veľmi dobrú** úroveň, v **34** **dobrú** a v **20** **priemernú**. **Málo vyhovujúca** úroveň riadenia bola zistená v **3** školách (graf č. 2).

Graf č. 2 Percentuálny pomer výsledkov hodnotenia 86 škôl v oblasti **riadenie školy**

Positívne zistenia z jednotlivých kontrolovaných subjektov

- klíma a kultúra škôl – zapojenie do projektov zacielených na zlepšenie podmienok pre seberealizáciu žiakov zo SZP vo vzdelávacom procese
- služby školy – zabezpečovanie poradenského servisu pre učiteľov, žiakov a ich zákonných zástupcov, kooperácia výchovných poradcov s ostatnými zložkami výchovného systému

Negatívne zistenia z jednotlivých kontrolovaných subjektov

- nedostatky vo vydaných rozhodnutiach
- nedôsledné vedenie pedagogickej a ďalšej dokumentácie
- neodbornosť vyučovania v nultom ročníku, v špeciálnych triedach a zabezpečenie len čiastočnej odbornosti v predmetoch informatická výchova, informatika, občianska náuka, svet práce, etická a výtvarná výchova
- nedostatočná flexibilita metodických orgánov zabezpečovať interné vzdelávanie
- nízka efektívnosť vnútorného systému kontroly a hodnotenia najmä v oblasti kontroly vyučovacieho procesu
- málo vyhovujúca úroveň výchovného poradenstva
- nerealizovanie výchovy mimo vyučovania v záujmových útvaroch z dôvodov nedostatočných priestorových podmienok a organizácie vyučovania v dvoch zmenách a nezájmu žiakov z marginalizovaných rómskych komunít o poskytované činnosti

Odbornosť vyučovania dosiahla celkovo dobrú úroveň (84,5 %). Analýzou údajov poskytnutých riaditeľmi škôl sa zistilo, že v špeciálnych triedach na prvom a druhom stupni bola temer polovica vyučovacích hodín viacerých predmetov odučená neodborne. Čiastočne neodborne sa vyučovali predmety informatická výchova na prvom stupni a na druhom stupni informatika, občianska náuka, etická a výtvarná výchova. Nižšia odbornosť vyučovania predmetov technika a svet práce negatívne ovplyvňovala rozvíjanie pracovných zručností a návykov žiakov. **Vnútorne predpisy, pokyny a usmernenia** vo väčšine subjektov boli vypracované v súlade s požiadavkami stanovenými všeobecne záväznými právnymi predpismi. V 16 % škôl neboli prerokované v pedagogickej rade, niekde ich neaktualizovali. Výpovedná hodnota predloženej pedagogickej a ďalšej dokumentácie mala v 42 % subjektov nízku úroveň. Výskyt formálnych, obsahových, vecných a administratívnych nedostatkov v dokumentácii súvisel s nejednotnosťou a s neúplnosťou v jej vedení. Medzi najčastejšie sa opakujúce nedostatky patrili vykonávanie nepovolených opráv v triednej dokumentácii, nedostatočné dokladovanie plnenia učebných osnov v jednotlivých predmetoch formou správnych zápisov učiva v triednych knihách, nezaznamenávanie udelených výchovných opatrení do triedneho výkazu a do katalógových listov žiakov, nedôsledné vedenie dokumentácie začlenených žiakov, absencia dôležitých údajov o žiakoch v katalógových listoch (plnenie povinnej školskej dochádzky mimo územia SR, oslobodenie od vyučovania niektorých predmetov), nevedenie dokumentácie na tlačivách podľa vzorov schválených a zverejnených ministerstvom školstva, absencia organizačnej štruktúry školy v organizačných poriadkoch. Riaditelia v 87 % škôl vydávali *rozhodnutia* v súlade s ustanoveniami zákona. V 13 % subjektov nemali v tejto oblasti dostatočné poznatky, čo potvrdila aj kontrola nimi vydaných rozhodnutí. Nevydali potrebné rozhodnutia alebo ich vydali vo veciach nad rámec ustanovenia zákona, niekde obsahovali nepresne citované paragrafy, odseky, písmená, nedodrжали v nich náležitosti správneho poriadku, vo výrokovej časti rozhodnutí absentovali zdôvodnenia alebo poučenia, obsahovali neúplné údaje o účastníkoch konania. K významným nástrojom participácie učiteľov na riadení a organizácii výchovy a vzdelávania patrili zriadené *poradné orgány riaditeľa*, ktoré riešili aktuálne pedagogické a výchovno-vzdelávacie otázky i problémy žiakov, sledovali prioritne plnenie učebných osnov, vykonávali analýzu vyučovacích výsledkov, zaoberali sa špecifikami hodnotenia, mimoškolskou činnosťou. Funkčnosť niektorých metodických orgánov bola na nižšej kvalitatívnej úrovni, zväčša plnili organizačné úlohy, menej participovali na riadiacej a hospitačnej činnosti a nie vždy plnili úlohy vzdelávacieho charakteru. Najmä v školách s nižším zabezpečením odborného vyučovania chýbala pedagógom možnosť realizovať vzájomné hospitácie v záujme výmeny pedagogických skúseností a zručností. Učitelia niekoľkých menších subjektov pracovali v spoločnom metodickom združení neplnoorganizovaných škôl.

Vnútorný systém kontroly so stanovenými zásadami, formami, zameraním a oblasťami kontroly smerujúcimi k zvyšovaniu kvality výchovy a vzdelávania malo vypracovaný 97 % subjektov. Napriek tomu bola ich funkčnosť na priemernej úrovni. Nedostatočné zovšeobecňovanie zistení, nerealizovanie následnej kontroly, absencia spätnej väzby boli slabými oblasťami až v 30 % škôl. Systém kontroly zameraný na *hodnotenie vzdelávacích výsledkov žiakov*, ktorý obsahoval stanovenie vlastných kritérií a spôsobov celkového hodnotenia v jednotlivých predmetoch, formy overovania ich vedomostí a schopností, malo vyhotovený 90 % škôl prevažne v súlade s platnými metodickými pokynmi na hodnotenie a klasifikáciu žiakov ZŠ. Niekde pri vypracovaní kritérií kládli cielený dôraz na osobnostný pokrok jednotlivca a na rozvíjanie jeho sebahodnotiacich zručností. Do systému kontroly a hodnotenia zapracovali aj spôsoby preukázateľného informovania zákonných zástupcov o zhoršení prospechu a problémovom správaní žiakov. V niektorých subjektoch sa intenzívne venovali najmä komunikácií s rodičmi rómskych žiakov pri riešení početných prípadov záškoláctva. Vedúci pedagogickí zamestnanci zväčša dodržiavanie stanovených pravidiel hodnotenia a klasifikácie kontrolovali. Vyskytli sa aj školy (17 %), v ktorých boli tieto povinnosti zanedbávané. Metodické orgány takmer v 14 % subjektov neprerokovali vnútorný

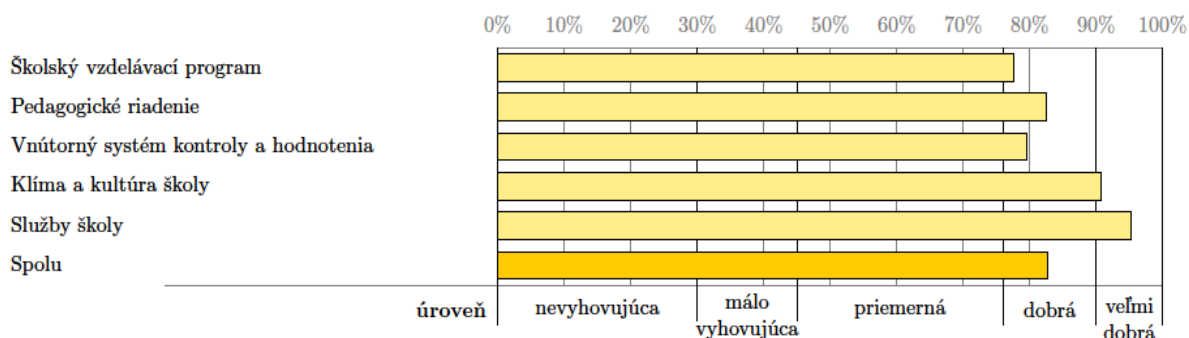
systém hodnotenia a klasifikácie žiakov na zasadaniach, niekde nebol prerokovaný a odsúhlasený v pedagogickej rade alebo nebol schválený riaditeľom školy. Spôsob hodnotenia pedagogických zamestnancov, priebežného monitorovania aktivít a hodnotenia výsledkov ich práce a stanovené vlastné kritériá mali vyhotovené v 96 % subjektoch. Vedúci pedagogickí zamestnanci však nevenovali dostatok pozornosti hospitačnej činnosti, nie vždy ju vnímali ako nástroj prispievajúci k zefektívneniu a skvalitneniu výchovno-vzdelávacieho procesu, pedagogického riadenia i vlastnej sebareflexie.

Klímu a kultúru škôl charakterizovali učitelia v zadaných dotazníkoch ako otvorenú, s participatívnym štýlom riadenia, súdržnosťou kolektívov, v ktorých prevládala vzájomná dôvera, angažovanosť, dobré vzťahy medzi učiteľmi a žiakmi aj žiakmi navzájom. Vyskytli sa subjekty (7 %), v ktorých vzťahy medzi zamestnancami a vedúcimi pedagogickým zamestnancami boli napäté, plné nedôvery. Z dotazníkov vyplynulo, že riaditelia uplatňovali direktívny štýl riadenia, nespolupracovali s vyučujúcimi a rovnako viazla aj spolupráca medzi školou a rodičmi. V rozhovoroch vedúci pedagogickí zamestnanci a výchovní poradcovia zväčša potvrdili, že spolupráca s radou školy i so zákonnými zástupcami prebiehala na primeranej úrovni. Podnetné vzdelávacie prostredie, bezpečné a motivujúce pre žiakov a učiteľov sa darilo docieľiť estetickou úpravou interiérov, rozsiahlou rekonštrukciou budov a pravidelnou údržbou vonkajších areálov. O živote a úspechoch škôl sa verejnosť dozvedala z miestnej či regionálnej tlače, interných televíznych vysielaní. Stali sa súčasťou spoločenského života miest a obcí, organizovali vlastné aktivity, kultúrne vystúpenia, športové súťaže. Výsledky práce, projektov a aktivít prezentovali na workshopoch, internetových stránkach a v školských časopisoch. Pozitívom bolo zapojenie škôl s vysokým počtom rómskych žiakov do projektov zameraných na vzdelávanie pedagogických zamestnancov k inklúzii marginalizovaných rómskych komunít, projektu PHARE zacieleného na zlepšenie podmienok pre sebarealizáciu Rómov vo vzdelávacom procese, do projektu na zlepšenie prístupu k zdravotnej starostlivosti pre marginalizované rómske komunity v SR alebo do projektu Príprava občanov Rómov na manželstvo a rodičovstvo.

Väčšina subjektov (93 %) poskytovala **služby** svojim aktívnym výchovným poradenstvom, ktoré zabezpečovalo poradenskú a osvetovú činnosť v oblasti výchovy a profesijnej orientácie, sprostredkovanie odborného vyšetrenia v poradenských zariadeniach. Zodpovednosť za úlohy bola rovnomerne rozdelená medzi riaditeľa školy, výchovného poradcu, triednych učiteľov a oblasť prevencie na koordinátorov prevencie. Pri riešení problémov v správaní žiakov kooperovali s odbornými zamestnancami poradenských zariadení, iniciovali a organizovali spoločné stretnutia zainteresovaných strán k riešeniu osobnostných, vzdelávacích a sociálnych potrieb jednotlivcov. Pomoc 58 asistentov učiteľa a 4 asistentov vychovávateľa priamo vo výchovno-vzdelávacom procese umožňovala flexibilnejšie reagovať na vzniknuté problémy v učení sa alebo v správaní sa jednotlivcov. Funkcia výchovného poradcu nebola ustanovená v 2 plnoorganizovaných a v 4 neplnoorganizovaných subjektoch, kde problémové správanie sa žiakov a niektoré úlohy výchovného poradenstva riešili zväčša riaditelia škôl. Odbornú pomoc žiakom so ŠVVP poskytovali pri pravidelných návštevách subjektov odborní zamestnanci príslušných centier špeciálno-pedagogického poradenstva. Školy vytvárali priaznivé podmienky na výchovu mimo vyučovania činnosťami záujmových útvarov, ktoré zohľadňovali špecifické potreby a záujmy žiakov, rozvíjali ich vedomosti, tvorivé a digitálne zručnosti, umelecký a športový talent, poskytovali im dostatočný priestor na rozvíjanie osobných záľub. Okrem tradičných esteticko-umeleckých, športových, prírodovedných a počítačových útvarov zriaďovali aj iné atraktívne útvary.

Riadenie škôl bolo v školách na dobrej úrovni (graf č. 3).

Graf č. 3 Riadenie školy (zistenia z 86 ZŠ)

Podmienky výchovy a vzdelávania

Splniť vytýčené ciele definované v školských programoch stimulovalo školy vytvárať vhodné podmienky pre uskutočňovanie kvalitnej výchovy a vzdelávania i príťažlivej mimoškolskej činnosti zaistením dobrých personálnych, priestorových, materiálno-technických podmienok a zároveň zabezpečiť žiakom a pedagogickým zamestnancom bezpečnosť a ochranu ich zdravia. Niektorým subjektom boli pri realizovaní zmien nápomocní zriaďovatelia, rady rodičov, iné vypracovali úspešné projekty na rekonštrukciu vonkajších priestorov alebo projekty na dobudovanie odborných učební, multimediálnych učební či prostredníctvom účasti na vzdelávacích projektoch získali učitelia napríklad interaktívne tabule, dataprojektory, učebné pomôcky. Podmienky výchovy a vzdelávania boli v **16** kontrolovaných subjektoch zabezpečené na **veľmi dobrej úrovni**, v **46** na **dobrej** a **24** subjektoch na **priemernej úrovni** (graf č. 4).

Graf č. 4 Percentuálny pomer výsledkov hodnotenia škôl v oblasti *podmienky výchovy a vzdelávania*

Pozitívne zistenia z jednotlivých kontrolovaných škôl

- nadštandardné priestorové a materiálno-technické vybavenie škôl
- vytvorenie kvalitných podmienok na zabezpečenie vyučovania telesnej výchovy a športu vybudovaním multifunkčných ihrísk (najmä v školách Žilinského kraja)
- využívanie vnútorných a vonkajších priestorov škôl pre zmysluplné trávenie voľného času žiakov v záujme ich ochrany pred negatívnymi vplyvmi sociálneho prostredia

Negatívne zistenia z jednotlivých kontrolovaných škôl

- nedostatok učebníc
- vyučovanie v dvoch zmenách
- nevyhovujúci stav budov, učebne umiestnené v provizórnych priestoroch

- nedostatočné vybavenie učebnicami, učebnými a kompenzačnými pomôckami, didaktickou technikou, vrátane IKT
- nevyužívanie didaktickej techniky, vrátane IKT vo vzdelávacom procese
- stav vytvárania bezbariérového prostredia – nízka pripravenosť škôl prijímať žiakov so zdravotným znevýhodnením (ďalej ZZ)
- nevydanie školských poriadkov

Predpokladom zabezpečenia dobrých *personálnych podmienok* v školách bola skutočnosť, že väčšina vedúcich pedagogických zamestnancov spĺňala kvalifikačné predpoklady a požiadavky na výkon riadiacej funkcie (okrem 3 riaditeľov a 2 zástupcov riaditeľa), zúčastňovali sa rôznych foriem vzdelávania a zároveň podporovali odborný rast svojich pedagogických zamestnancov, koordinovali ich ďalšie vzdelávanie a výber adekvátnych foriem vzdelávania vo vzťahu k interným potrebám subjektov. Ojedinele pri koncipovaní ročného plánu kontinuálneho vzdelávania nezohľadňovali aktuálny stav odbornosti vo vyučovaní niektorých predmetov. Učitelia absolvovali vzdelávacie programy ponúkané najmä metodicko-pedagogickým centrom alebo za poplatok iné akreditované programy. Vedúci pedagogickí zamestnanci takmer 30 % plnoorganizovaných škôl podcenili význam vzdelávacej funkcie metodických orgánov. Viaceré metodické združenia a predmetové komisie v rámci svojej činnosti poskytovali učiteľom príležitosti navzájom si vymieňať skúsenosti a odovzdávať informácie i nadobudnuté poznatky o uplatňovaní inovatívnych foriem a metód práce v edukačnom procese.

V školách vplyvom zvyšujúcich sa nárokov verejnosti na kvalitu výchovy a vzdelávania postupným rekonštruovaním a prispôbovaním vonkajších a vnútorných *priestorových podmienok* vytvárali primerané edukačné podmienky. Zväčša disponovali (91 %) dostatočným množstvom kmeňových tried, účelne zariadených odborných učební, mali vybudovanú školskú knižnicu, niekde aj s čítárňou, školskú kuchynku, priestory pre školské kluby detí (ďalej ŠKD). Výchovno-vzdelávacie proces v odborných učebniach sa riadil podľa vypracovaných rozvrhov a prevádzkových poriadkov. K skvalitneniu vyučovania telesnej a športovej výchovy prispeli vybudovaním vonkajších areálov, trávnatých alebo asfaltových multifunkčných ihrísk. Ojedinele (8 %) chýbala telocvičňa (trávnaté plochy boli improvizovanými ihriskami a zároveň oddychovými zónami počas prestávok), niektoré mali zlý technický stav školskej budovy, školskej jedálne, dielni, organizovali vyučovanie v dvoch zmenách pre vysoký počet žiakov a nedostatok vhodných priestorov na zriadenie učební. Subjekty, ktoré vzdelávali žiakov so ZZ, využívali najmä učebné a hygienické priestory v prízemí budov. Bezbariérové prostredie vytvorilo len 21 škôl, čo predstavuje 24 %. Upravili vstup do budovy, do sociálneho zariadenia, učebné priestory, alebo zriadili prístupovú plošinu pre imobilné osoby.

V niektorých sledovaných ukazovateľoch nebolo zabezpečenie *materiálno-technických podmienok* v školách postačujúce. Dostatočné vybavenie učebnicami a učebnými textami schválenými ministerstvom školstva malo len 63 % subjektov. Ich distribúcia bola často oneskorená alebo neúplná a pedagógovia si chýbajúce tituly vzájomne požičiavali, vymieňali. Učitelia vyjadrili s kvalitou dodaných nových učebníc nespokojnosť, upozorňovali na vyskytujúce sa chyby odborného charakteru, jazykové a štylistické nedostatky, v niektorých učebniciach absentovala systematická nadväznosť a prepojenosť tém s učivom. Vybavenie vhodnými učebnými pomôckami a kompenzačnými pomôckami pre prácu začlenených žiakov so ŠVVP, niekde zastaranými a z veľkej časti opotrebovanými, zabezpečili v 86 % subjektoch. Výborné podmienky na rozvíjanie kľúčových kompetencií žiakov v oblasti digitálnej gramotnosti – dostatok didaktickej techniky, interaktívne tabule v triedach, internet, zriadené učebne IKT – zabezpečili v 99 % škôl. Zistenia z hospitácií potvrdili, že využívanie didaktickej techniky, vrátane IKT bolo vo vyučovaní na málo vyhovujúcej úrovni. Len v 3,5 % subjektov vytvorili priestor na rozvíjanie príslušných kľúčových kompetencií žiakov v priebehu procesu výchovy a vzdelávania. Rozvíjanie kľúčových kompetencií

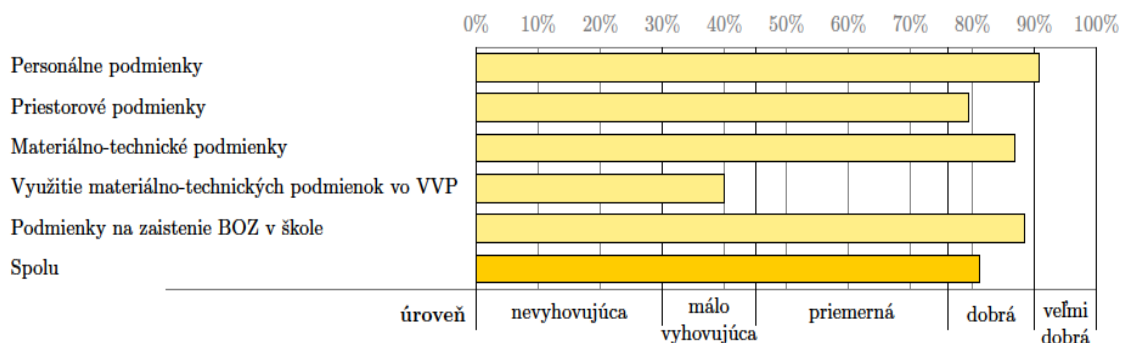

v oblasti digitálnej gramotnosti podporovali vyučujúci zvyčajne prostredníctvom činností zadávaných na domácu úlohu a na prípravu projektových prác.

Pedagogickí zamestnanci vytvárali priaznivé **podmienky na zaistenie bezpečnosti a ochrany zdravia**. Riaditelia škôl vydali školské poriadky, ktoré boli v 83 % subjektov prerokované v pedagogických radách i s orgánmi školskej samosprávy. Žiakov s ich znením oboznámili triedni učitelia. Nie všetky školské poriadky boli vypracované v súlade s požiadavkami stanovenými školským zákonom, 16 % z nich vykazovalo viaceré menej závažné nedostatky. Ustanovení koordinátori prevencie spolupracovali pri organizovaní aktivít k prevencii šikanovania a agresivity s mimovládnyimi organizáciami, políciou, odbornými zamestnancami poradenských centier, zabezpečovali pravidelný monitoring v oblasti prevencie a odhaľovania negatívnych prejavov v správaní sa jednotlivcov. Aktívne pracujúcu žiacku školskú radu mali ustanovenú v 31 % škôl. Náležitú pozornosť realizovaniu preventívno-výchovných aktivít v rámci národných programov na triednických hodinách venovalo 83 % subjektov. Pri organizácii vyučovania a tvorby školských rozvrhov sa prevažne dodržiavali základné fyziologické, psychické a hygienické zásady. Možnosť aktívneho oddychu a regenerácie žiakov neumožňovali v dostatočnom rozsahu v 10 % subjektov, nedodržiavali dĺžku vyučovacích hodín a organizáciu prestávok alebo neakceptovali stanovený počet žiakov v špeciálnych triedach. Exkurzie, kurzy a výlety realizovali pedagógovia prevažne v súlade so všeobecne záväznými právnymi predpismi. Súčasťou predloženej dokumentácie o organizovaní hromadných akcií boli v záujme zaistenia bezpečnosti a ochrany zdravia žiakov informované súhlasy zákonných zástupcov. Takmer všetky školy (98 %) mali spracovanú evidenciu školských úrazov.

Podmienky výchovy a vzdelávania boli v školách na dobrej úrovni (graf č. 5).

Graf č. 5 Podmienky výchovy a vzdelávania

Priebeh výchovy a vzdelávania

Kontrolované subjekty evidovali **19 025** žiakov, z toho **1 404** žiakov so ZZ, **603** nadaných a **293** žiakov zo SZP. V 15 triedach nultého ročníka sa vzdelávalo 191 žiakov zo SZP. Formou individuálneho vzdelávania žiakov 1. stupňa sa vzdelávali 6 žiaci (3 v Bratislavskom, 2 v Trenčianskom a 1 v Žilinskom kraji). Ich vzdelávanie zabezpečovali zákonní zástupcovia podľa vzdelávacích programov vypracovaných triednymi učiteľmi. V školách bolo vytvorených 50 špeciálnych tried pre 484 žiakov so ZZ, 39 tried pre 595 nadaných žiakov. Oddelenia ŠKD navštevovalo 5 090 žiakov, z nich bolo len 62 žiakov zo SZP.

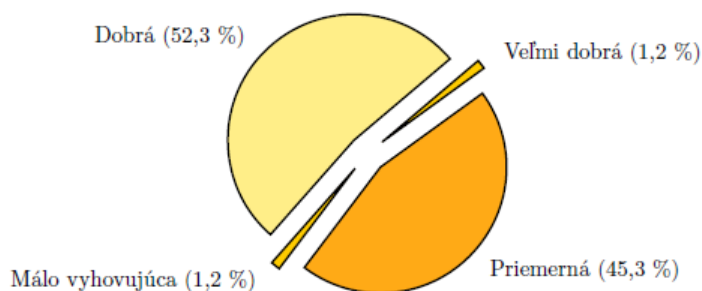
Stav a úroveň vyučovania a učenia sa boli sledované hospitáciami na vyučovacích hodinách predmetov vzdelávacích oblastí **jazyk a komunikácia** (slovenský jazyk a literatúra, slovenský jazyk a slovenská literatúra, maďarský jazyk a literatúra, anglický, nemecký a ruský jazyk); **matematika a práca s informáciami** (matematika, informatická výchova, informatika); **príroda a spoločnosť**

(*prírodoveda a vlastiveda*); **človek a príroda** (fyzika, chémia, biológia); **človek a spoločnosť** (občianska náuka, dejepis, geografia); **umenie a kultúra** (hudobná a výtvarná výchova); **zdravie a pohyb** (telesná výchova, telesná a športová výchova, športová príprava); **človek a hodnoty** (etická výchova, náboženská výchova, náboženstvo).

Celkovo sa vykonalo **3 070** hospitácií, z toho na prvom stupni **1 277**, z nich **30** v nultom ročníku a na druhom stupni **1 717**. V špeciálnych triedach na prvom i na druhom stupni sa uskutočnilo **76** hospitácií.

Priebeh výchovy a vzdelávania vo všetkých hospitovaných predmetoch bol v **1** subjekte na **veľmi dobrej** úrovni, v **45** na **dobrej** úrovni, v **36** dosiahol úroveň **priemernú** a v **1** škole **málo** vyhovujúcu (graf č. 6).

Graf č. 6 Percentuálny pomer výsledkov hodnotenia oblasti **priebeh výchovy a vzdelávania**

Pozitívne zistenia z jednotlivých hospitovaných predmetov na prvom a druhom stupni

- stanovenie konkrétnych kognitívnych vzdelávacích cieľov hodín a zabezpečenie kontroly ich plnenia
- uplatňovanie spätnej väzby
- rozvíjanie poznávacích a učebných kompetencií na veľmi dobrej úrovni na hodinách v nultom ročníku, maďarského jazyka, chémie, dejepisu, občianskej výchovy
- uplatňovanie aplikačných úloh
- efektívne využívanie učebných pomôcok
- využívanie verbálneho pozitívneho hodnotenia ako motivácie k napredovaniu
- vytváranie bezpečnej priateľskej pracovnej atmosféry vyučovania

Negatívne zistenia z jednotlivých hospitovaných predmetov na prvom a druhom stupni

- nediferencovanie úloh a činností s ohľadom na rozdielne vzdelávacie štýly jednotlivcov a rozdielnu úroveň ich vzdelávacích schopností a zručností
- nestanovenie výchovných cieľov zameraných na formovanie hodnotových postojov s premyslenou spätnou kontrolou ich plnenia
- nízka podpora rozvíjania sebahodnotiacich zručností a schopností žiakov
- nedostatočné využívanie digitálnych technológií vo vyučovaní
- nevytváranie predpokladov na zabezpečenie rozvíjania parciálnych sociálnych a občianskych kompetencií – zaradovaním foriem kooperatívneho vyučovania
- málo vyhovujúca úroveň vyučovania niektorých predmetov

Na hospitovaných hodinách na prvom i druhom stupni formulovali učitelia prevažne jasne a zrozumiteľne stanovené vzdelávacie ciele, motivovali žiakov k činnosti stimulujúcimi otázkami zameranými na obsah učebnej témy, ktorý bol v súlade s učebnými osnovami, ojedinele im čiastočne alebo úplne nezodpovedal. Nie vždy oboznamovali žiakov s naplánovaným priebehom vyučovania, zvolenými postupmi, spôsobmi i činnosťami. Prostredníctvom spätnej väzby

priebežným kladením otázok a zadávaním úloh na porozumenie a aplikáciu alebo písomným precvičovaním či utvrdzovaním učiva zisťovali úroveň pochopenia a osvojenia poznatkov a zároveň sledovali plnenie stanovených parciálnych cieľov. Len na polovici z hospitovaných hodín zadávali úlohy a činnosti, ktoré boli svojím obsahom či formuláciou prispôsobené individuálnym učebným schopnostiam jednotlivcov, ich vedomostnému potenciálu alebo rozdielnym vzdelávacím štýlom. V triedach, v ktorých sa vzdelávali žiaci so ŠVVP, uplatňovali diferenciaciu úloh častejšie, avšak zadávané úlohy a činnosti sa líšili len rozsahom, zriedka stupňom náročnosti. Individuálne učebné potreby začlenených žiakov rešpektovali zadávaním primeraných úloh zodpovedajúcich špecifikám ich znevýhodnenia, poskytnutím dlhšieho časového limitu na ich riešenie a umožňovali im pracovať s kompenzačnými pomôckami.

Vytváranie predpokladov na zabezpečenie rozvíjania sledovaných kľúčových kompetencií v kontrolovaných predmetoch na prvom a na druhom stupni ZŠ

S cieľom podporovať *rozvíjanie poznávacích kompetencií* sprístupňovali vyučujúci nové poznatky pútavo, zrozumiteľne s vyváženým zastúpením úloh a činností zameraných na porozumenie, zapamätanie a aplikáciu. Organizácia hodín bola zväčša premyslená, dynamickosť vyučovania zabezpečovalo striedanie frontálnej práce s párovou alebo so skupinovou prácou, zaraďovanie samostatnej aktívnej činnosti. V triedach so spojenými ročníkmi vytvorili pedagógovia priestor na optimálne striedanie priamej a nepriamej práce s jednotlivými ročníkmi. Z metód a foriem boli uplatňované najmä klasické heuristické metódy, častejšie zážitkové vyučovanie a hranie rolí, ktoré prepájali učenie s emocionálnym prežívaním a vytvárali priestor pre rozvoj hodnotiaceho a tvorivého myslenia žiakov. Nové učivo prezentovali v logickom slede, vo vzájomných súvislostiach, využívali príklady z každodenného života, priame poznatky i skúsenosti alebo už osvojené vedomosti. Kontinuitu vyučovania podporovalo uplatnenie vnútropredmetových a medzipredmetových vzťahov. Vyučujúci žiakov vhodne a účinne motivovali vizuálnymi niekedy aj auditívnymi podnetmi a efektívne implementovali do procesu učenia sa prácu s učebnými pomôckami. Najmä na hodinách *chémie* bolo pozitívom vytváranie správnych predstáv realizáciou demonštračných a žiackych pokusov i praktických činností. Názornosť vyučovania viacerých predmetov však znižovalo nevyužívanie alebo sporadické a niekde aj neefektívne uplatnenie didaktickej techniky. Jej účinné uplatnenie bolo pozorované na prvom aj na druhom stupni najmä vo vyučovaní *anglického jazyka, hudobnej výchovy a prírodovedných predmetov* na druhom stupni, kde pri výklade učiva pedagógovia už pomerne častejšie dopĺňali výklad pripravenými prezentáciami k danej učebnej téme. Rozvíjanie poznávacích a učebných kompetencií patrilo k silným stránkam vyučovania a učenia sa *maďarského jazyka* na prvom i na druhom stupni, vo vyučovaní predmetov *nultého ročníka*. Učitelia týchto predmetov vo veľkej miere aktivizovali a zapájali všetkých žiakov do činností vhodne volenými otázkami podnecujúcimi evokáciu. S pochopením a tolerantne upozorňovali jednotlivcov na chybné odpovede, ich výkony odmeňovali slovnou pochvalou a pozitívnym očakávaním zlepšenia. Pomerne častejšie zadávali problémové a tvorivé úlohy, ktoré však nediferencovali na základe náročnosti riešenia. Prospechovo slabší žiaci mali na ich vyriešenie vytvorený dlhší časový priestor. Väčšina žiakov reagovala pohotovo pri aktivitách zameraných na tréning pamäti a preukazovala osvojené vedomosti na primeranej úrovni pri riešení jednoduchších základných aplikačných úloh. Neisto a nesamostatne riešili zadania vyžadujúce si výstižné, súvislé ústne i písomné vyjadrovanie s používaním odbornej terminológie, argumentáciu a kreativitu. Iba najlepší jednotlivci prezentovali vlastné návrhy a vyvodzovali závery.

Vyučujúci pri priebežnom verbálnom hodnotení oceňovali snahu i záujem žiakov o učenie sa a povzbudzujúco reagovali na ich aj tie najmenšie pokroky. Len na polovici z hospitovaných hodín ich výkony klasifikovali. Absentovalo cieľavedomé plánovanie rozvíjania *kompetencií k celoživotnému učeniu* stanovením si vopred výchovných – afektívnych cieľov zahŕňajúcich oblasť citovú, postojoú i hodnotovú orientáciu jednotlivcov. Hodnotiace zručnosti žiakov sa

nerozvíjali zámerne, niekedy len nevedome pri hraní situačných scén, tvorbe dialógov, dramatizácii, hraní rolí, pri práci v skupinách. Vzniknutý aktuálny výchovný moment však učitelia využili. Napriek tomu učenie sa žiakov správať sa prosociálne, vzájomne sa počúvať, prejavovať emocionálne, estetické i hodnotové postoje prebiehalo zväčša neriadene. Niektorí dokázali jednoducho a pomerne výstižne ohodnotiť prejavené zručnosti spolužiakov, z priebehu hodín však bolo zjavné, že formy a spôsoby hodnotenia svojich výkonov nepoznajú. Stanovené ciele viacerých hodín výchovných predmetov, dejepisu, slovenského jazyka a literatúry systematicky podporovali vytváranie primeraných kultúrnych hodnotových postojov a viedli žiakov k tvorivému, nie konzumnému spôsobu života. Cieľavedomé a systematické podporovanie rozvoja sebahodnotiacich zručností výrazne absentovalo na 53 % hodín, čo sa prejavilo v neochote a v obave jednotlivcov hodnotiť úroveň osvojených vedomostí, vlastných výkonov, posúdiť náročnosť úloh, alebo aktivity spolužiakov. Zväčša boli ich prejavy a konštatácie jednoslovné, neopierali sa o znalosť kritérií a postupov hodnotenia.

Vytváranie predpokladov pre rozvíjanie **komunikačných kompetencií** bolo výrazne silnejšou stránkou vyučovania všetkých sledovaných predmetov. Celkovo na 78 % hospitovaných hodín viedli vyučujúci žiakov k čítaniu s porozumením, k reprodukcii, k analýze i kritickému zhodnoteniu odborných i literárnych textov, k čítaniu grafov, máp, tabuliek. Žiaci preukázali pri práci s textom a pri spracovaní informácií z iných zdrojov dobre osvojené zručnosti, zväčša foneticky a gramaticky správne reagovali na podnety, ich jazykové kompetencie boli veku primerané. Pre hodiny predmetov vzdelávacej oblasti jazyk a komunikácia bolo charakteristické cieľavedomé podporovanie žiakov k výstižnému ústnemu prejavu po prečítaní či vypočutí textu k jeho analyzovaniu, k hľadaniu súvislosti na základe vlastného úsudku a dedukcie. Prevažná časť žiakov bola pozorná, pracovala spontánne a so záujmom. Na otázky kladené učiteľmi, ktoré nie vždy vyžadovali formulovanie obsahovo širších odpovedí, reagovali zrozumiteľne a správne. Vo vyšších ročníkoch pri ústnych odpovediach využívali zážitky a skúsenosti, dokázali viesť diskusiu, argumentovať a obhajovať svoje názory. Niektorí žiaci pochádzajúci z menej podnetného prostredia nereflektovali proces vlastného učenia, neprejavili súvislé komunikačné schopnosti, mali problémy s čítaním úloh, ojedinele sa zapájali do diskusie.

Výber základného modelu organizácie väčšiny vyučovacích hodín, obsah učiva a charakter predmetu nevytvárali často priestor pre rozvíjanie **kompetencií žiakov v oblasti informačných a komunikačných technológií**. Pedagógovia málo využívali možnosti dynamickejšieho a efektívnejšieho prezentovania nového učiva formou prezentácií, zotrvali pri časovo náročnejšom a neefektívnom písaní poznámok na tabuľu. Na 35 % hospitovaných hodín uplatnili pri objasňovaní nových poznatkov prezentáciu učiva v programe PowerPoint alebo na podporu učebného efektu notebook, spätný projektor, interaktívnu tabuľu. Žiaci však boli len pasívnymi pozorovateľmi. Uplatňovanie digitálnych technológií bolo pozorované podstatne častejšie na hodinách anglického jazyka na prvom a rovnako na druhom stupni, biológie, ruského jazyka, fyziky, geografie. Vyučujúci prostredníctvom interaktívneho CD, výukových programov zadávali rozmanité stimulujúce úlohy. Žiaci priamo na hodinách pracovali s interaktívnou tabuľou, tvorili, dopĺňali a opravovali texty, vyhľadávali z internetu dáta. Aj učitelia matematiky pracovali s informáciami sprístupnenými prostredníctvom prezentácie a súvislého doplnkového textu, využívali i portál Planéta vedomostí a webovú stránku www.bezkriedy. Žiaci na takýchto hodinách matematiky preukázali primerané zručnosti pri používaní interaktívnej tabule, internetu, edukačných programov. **Odbornosť** vyučovania informatickej výchovy a informatiky bola zabezpečená na prvom stupni na **58,51 %**, na druhom stupni na **56,07 %**. Väčšina hodín mala dobrú úroveň, vyučujúci sprístupňovali učivo veku primerane s dôrazom na správny algoritmus postupov pri práci s IKT a zadávané úlohy mali charakter praktického využitia. Niektoré hodiny nespĺňali stanovené výchovno-vzdelávacie ciele, žiaci prepisovali pripravený text pomocou textového editora MS Word bez využívania a aplikácie jeho nástrojov (formátovanie textu, vkladanie objektov) alebo vykonávali nepodstatné činnosti, ktoré sa netýkali preberanej témy,

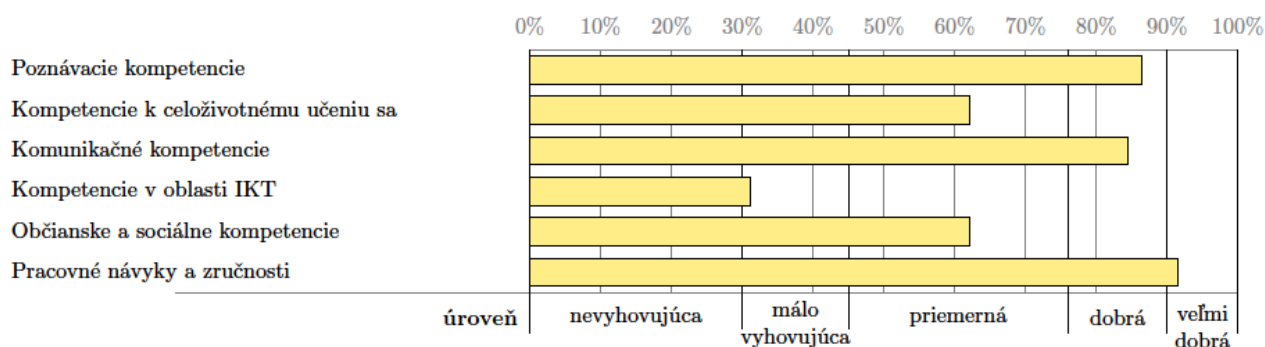
vyhľadané texty a obrazové informácie neanalyzovali. Ojedinele neboli ich činnosti dostatočne riadené, často boli zadávané len neefektívne, aby sa nimi vyplnil čas vyučovacej hodiny.

Atmosféra vyučovania bola na väčšine hodín motivujúca a priaznivá, vyučujúci zohľadňovali sociálne i kultúrne rozdiely a osobitosti jednotlivcov. Vytváranie predpokladov na zabezpečenie rozvíjania parciálnych **sociálnych a občianskych kompetencií** dosahovalo priemernú úroveň. Vzájomná komunikácia medzi pedagógmi a žiakmi bola v niektorých triedach, v ktorých sa vzdelávali viacerí žiaci zo SZP, ovplyvňovaná nezaujmom jednotlivcov o učenie a o činnosti s ním spojené. Ich nízka schopnosť sústrediť sa, pracovať samostatne, niekedy aj hyperaktivita boli dôvodom pomerne slabšie osvojených komunikačných a sociálnych zručností. V nultom ročníku museli učitelia veľmi citlivo uplatňovať špecifické postupy, metódy a formy práce, ktorými sa snažili eliminovať sociálne i kultúrne bariéry. Na niektorých hodinách predmetov vzdelávacej oblasti umenie a kultúra na prvom i druhom stupni stanovené senzomotorické a socioafektívne ciele hodín systematicky podporovali vytváranie primeraných hodnotových postojov a rozvíjanie tvorivého, nie konzumného spôsobu života. Uplatnením situačných scén, dramatizácie a hrania rolí formovali morálne postoje jednotlivcov, viedli ich k vzájomnému počúvaniu sa a vyjadrovaniu názorov i pocitov. Žiaci dokázali ohodnotiť prejavované prosociálne zručnosti spolužiakov kultivovane a bez zábran. Vyučovacie ciele hodín dejepisu a občianskej výchovy výrazne prispievali k formovaniu spoločensky akceptovateľných občianskych postojov. Rovnako hodiny prírodovedných predmetov poskytovali príležitosti k prezentovaniu postojov prevažne súvisiacich s environmentálnou tematikou. Na hodinách telesnej výchovy, telesnej a športovej výchovy pri športových hrách podporovali učitelia rozvíjanie morálno-vôľových vlastností žiakov, tolerance, solidarity, učili žiakov preberať zodpovednosť za dosiahnutie optimálneho výkonu. Pri činnostiach vo dvojiciach i v družstvách prejavovali jednotlivci zmysel pre kolektívnosť a konanie v duchu fair-play. Nie všetci vyučujúci začlenili do procesu kooperatívne činnosti zamerané na rozvíjanie sociálnych zručností prostredníctvom vzájomnej komunikácie žiakov. Na 56 % hospitovaných hodín bolo zrejmé, že učitelia systematicky a cieľavedome rozvíjali prvky prosociálneho správania a kooperácie, umožňovali jednotlivcom zažívať úspech. Pri riešení spoločných úloh prejavovali žiaci dostatok empatie, tolerance a zdravej súťaživosti, dokázali prijať zodpovednosť za prácu tímu – vysvetliť postup slabšiemu členovi tímu, kontrolovať a opravovať ich chybné riešenia, počúvať sa, prezentovať svoje postoje a výsledky činnosti. Viacerí preukázali zručnosti v plánovaní, organizovaní a v riadení tímovej práce. Často sa vyskytli hodiny, kde boli zadania úloh pre všetky skupiny rovnaké, prezentovanie výsledkov pôsobilo neatraktívne a zdĺhavo. Niekedy bola zadaná skupinová práca nedostatočne premyslená, bez jasne stanovených pravidiel. Prácu v skupine dokázali zorganizovať len šikovnejší a komunikatívnejší jednotlivci, niektorí sa nevedeli presadiť, adekvátne spolupracovať a správali sa nedisciplinovane.

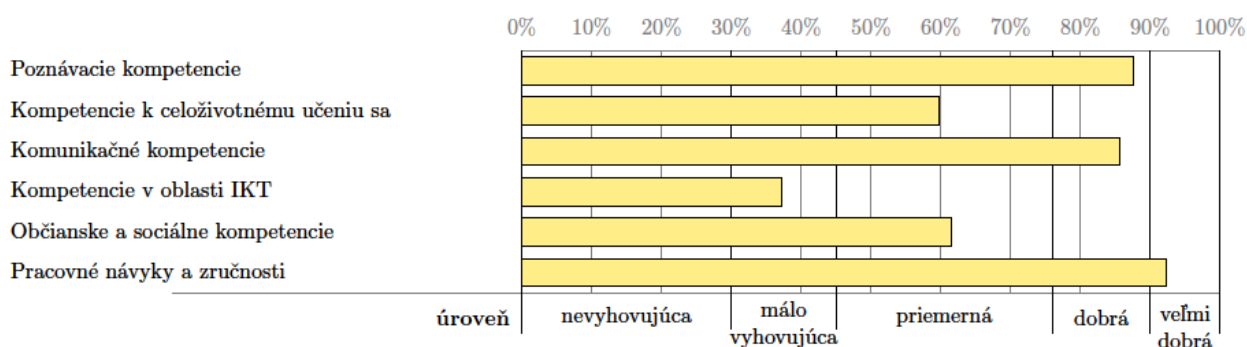
Rozvíjanie praktických pracovných návykov a zručností bolo vo vyučovacom procese zabezpečené na veľmi dobrej úrovni. Správne pracovné návyky a zručnosti si žiaci osvojovali predovšetkým pri manipulácii s rôznymi učebnými pomôckami, pri riešení praktických a aplikačných úloh, pri cvičení s telocvičným náradím a náčiním a vykonávaním činností rôznymi nástrojmi v odborných učebniach. Vyučujúci na hodinách chémie upozorňovali na škodlivé vlastnosti niektorých látok a viedli ich k dodržiavaniu bezpečnostných predpisov pri žiackych pokusoch, k používaniu ochranných prostriedkov. Na väčšine hodín požadovali dodržiavanie správnych postupov pri práci a dokončenie zadaných úloh v dohodnutom čase. Žiaci pri plnení pridelených samostatných úloh a činností prejavovali osvojené zručnosti a dodržiavali psychohygienické návyky vedúce k ochrane zdravia, ktoré v nich postupne už od nultého ročníka učitelia veku primerane budovali. Zabezpečovali, aby zasadací poriadok v triede zodpovedal špecifickým potrebám všetkých žiakov, najmä však žiakov so ZZ. Viedli ich k dodržiavaniu základných hygienických pravidiel, rozvíjali vzťah k blízkemu okoliu cez udržiavanie poriadku a čistoty pracovného miesta, triedy, k starostlivosti o školskú zeleň, oboznamovali ich s pravidlami slušného správania sa a vzájomnej úcty. Počas vyučovacích hodín nabádali jednotlivcov

k správne mu sedeniu, vetraniu miestnosti, dodržiavaniu pitného režimu, k bezpečnému správaniu sa a k pocitu osobnej zodpovednosti za zdravie spolužiakov v triede i pri ich presune do odborných učební a do telocviční. **Stav a úroveň vyučovania v kontrolovaných predmetoch na prvom a druhom stupni boli na dobrej úrovni** (graf č. 7 a 8).

Graf č. 7 Vytváranie predpokladov na zabezpečenie rozvíjania sledovaných kľúčových kompetencií v kontrolovaných predmetoch na **prvom stupni ZŠ**

Graf č. 8 Vytváranie predpokladov na zabezpečenie rozvíjania sledovaných kľúčových kompetencií v kontrolovaných predmetoch na **druhom stupni ZŠ**

Iné zistenia

V priebehu tematických inšpekcií zameraných na zistenie súladu školského vzdelávacieho programu so štátnym vzdelávacím programom v ZŠ boli v kontrolovaných subjektoch zistené aj iné špecifické zistenia, ktoré súviseli s predmetom školskej inšpekcie:

- spájanie ročníkov druhého stupňa na vyučovaní výchovných predmetov v rozpore s učebným plánom;
- riaditeľ školy nespĺňal odbornú spôsobilosť požadovanú na stupeň a odbor vzdelania pre príslušný druh a typ školy;
- zástupkyňa riaditeľa spojenej školy vykonávala zároveň aj funkciu riaditeľky inej ZŠ bez stanovenia priamej vyučovacej činnosti v škole;
- názov škôl v zriaďovacej listine a vonkajšie označenie budov neboli v súlade s príslušným právnym predpisom.

Na základe 3 anonymných podaní, ktoré sa týkali nevhodného správania sa učiteľa telesnej výchovy, nesprávneho delenia tried a na podnet sťažovateľa na šikanovanie žiaka zrealizovala Štátna školská inšpekcia v 4 subjektoch komplexnú inšpekciu nad rámec inšpekčného plánu. Uvedené skutočnosti v podaniach sa v školách nepotvrdili.

Záver

Školské vzdelávacie programy väčšiny škôl umožňovali naplňovať princípy a ciele školského zákona a štátneho vzdelávacieho programu, i keď niektoré nepôsobili ako originálny dokument, neboli vypracované v duchu vlastnej vízie a zamerania školy. **K najslabšie spracovaným častiam ŠkVP patrili učebné plány a učebné osnovy**, v ktorých sa vyskytovali závažné i menej závažné nedostatky. Pedagogické stratégie zadané v ŠkVP obsahovali vo vzťahu k vyučovaniu menej výrazné výchovné stratégie smerujúce k rozvíjaniu občianskych a sociálnych kompetencií. Pozitívnym zistením v predložených učebných plánoch bolo využitie voliteľných hodín na zavedenie nových predmetov alebo posilnenie vyučovacích predmetov so zreteľom na plnenie prierezových tém. Riaditelia škôl a ostatní vedúci pedagogickí zamestnanci spĺňali kvalifikačné predpoklady, absolvovali prípravu vedúcich pedagogických zamestnancov, podporovali ďalšie vzdelávanie učiteľov. Dosiadnutú dobrú úroveň pedagogického riadenia znižovali nedostatky vo výkone štátnej správy v prvom stupni, vo vydávaní vnútorných predpisov, v zabezpečení odbornosti vyučovania, vo vedení pedagogickej a ďalšej dokumentácie. Zriadené poradné orgány sa zaoberali pedagogickými otázkami a výchovno-vzdelávacími problémami žiakov, v nižšej miere sa podieľali na zavádzaní inovačných trendov do edukačného procesu, ich interná vzdelávacia činnosť bola málo efektívna. V učiteľských zborech prevládala súdržnosť a dôvera, systém riadenia škôl mal participatívny charakter, aj keď nie vo všetkých subjektoch sa pedagogickí zamestnanci konštruktívne podieľali na plánovaní, na rozhodovaní a na kontrole plnenia úloh. Slabým článkom vypracovaného systému kontroly a hodnotenia bolo nedostatočné využívanie nástrojov kontroly, vyhodnotenie zistení a následné prijímanie účinných opatrení na skvalitnenie výchovno-vzdelávacieho procesu i celkového chodu školy. K silným stránkam riadenia patrili služby poskytované formou výchovného poradenstva, klíma a kultúra škôl podporované širokou ponukou záujmovej činnosti, organizovaním podujatí, aktivít a rozvíjaním partnerských vzťahov s inými subjektmi spolu s využívaním rôznych foriem prezentácie činnosti na verejnosti. Predpokladom zabezpečenia kvalitného priebehu výchovno-vzdelávacieho procesu bolo vytváranie zodpovedajúcich priestorových podmienok úpravou ich vnútorných i vonkajších areálov, vytváranie náležitých materiálo-technických podmienok zabezpečením dostatočného množstva učebných materiálov, pomôcok a techniky. Napriek tomu, že školy mali dostatok didaktickej techniky, zriadené učebne výpočtovej techniky s prístupom na internet, bolo ich využitie vo vyučovacom procese zriedkavé. K výrazne dobrým stránkam edukačného procesu patrili vytváranie bezpečnej, pracovnej atmosféry, jasné a zrozumiteľné formulovanie vzdelávacích cieľov. Častá absencia špecifikácie očakávaných výsledkov a výchovných cieľov hodiny mala negatívny dopad najmä na rozvíjanie sebahodnotiacich zručností žiakov. Učitelia rešpektovali individuálne pracovné a vzdelávacie potreby jednotlivcov a zohľadňovali špecifické potreby žiakov so ŠVVP. Zadané úlohy a činnosti ojedinele diferencovali podľa náročnosti. Silnou stránkou vyučovacieho procesu bolo rozvíjanie pracovných návykov, s pozitívnym dopadom na praktické zručnosti žiakov preukázané v procese učenia sa. Výraznejšie bolo vytváranie predpokladov na zabezpečenie rozvíjania komunikačných a poznávacích kompetencií v kontrolovaných predmetoch na prvom a na druhom stupni. Systematickejšie vytváranie predpokladov pre rozvíjanie digitálnej gramotnosti bolo v procese zriedka pozorovateľné.

Výrazne pozitívne zistenia

- vymedzenie vlastných cieľov v školských vzdelávacích programoch súvisiacich s profiláciou škôl

- podporovanie odborného rastu a ďalšieho vzdelávania pedagogických zamestnancov
- zabezpečenie služieb školy
- vytvorenie pozitívnej klímy a kultúry škôl
- vybavenie subjektov informačno-komunikačnou technológiou
- zabezpečenie názornosti vyučovania výrazným využívaním učebných pomôcok
- vytváranie bezpečnej priateľskej atmosféry vyučovania

Oblasti vyžadujúce zlepšenie

- vyhotovenie učebných plánov
- vypracovanie učebných osnov
- zameranie vnútorného kontrolného systému na skvalitnenie edukačného procesu
- systematické podporovanie rozvíjania digitálnej gramotnosti
- formovanie osobnosti žiakov, ich hodnotových postojov a sebahodnotiacich zručností
- vytváranie bezbariérového prostredia

Opatrenia na odstránenie zistených nedostatkov

Štátna školská inšpekcia uplatnila vo vzťahu ku kontrolovaným školám podľa závažnosti zistených porušení všeobecne záväzných právnych a interných predpisov odporúčania, uložila opatrenia alebo uložila povinnosť kontrolovaným subjektom v stanovených termínoch prijať opatrenia na odstránenie nedostatkov s cieľom skvalitniť riadiacu prácu riaditeľov škôl, podmienky výchovy a vzdelávania a výchovno-vzdelávaciu činnosť pedagogických zamestnancov.

Odporúčania a podnety

Riaditeľom základných škôl

- pravidelne revidovať a aktualizovať obsah školských vzdelávacích programov
- dodržiavať stanovenú štruktúru školských vzdelávacích programov
- akceptovať pri tvorbe učebných plánov rámcové učebné plány príslušného štátneho vzdelávacieho programu, vypracovať vlastné poznámky
- venovať zvýšenú pozornosť kvalite učebných osnov, zaangažovať do ich zostavovania metodické orgány
- zamerať kontrolnú činnosť na výchovno-vzdelávací proces, sledovať vytváranie predpokladov na zabezpečenie rozvíjania kľúčových spôsobilostí žiakov využívaním progresívnych metód a foriem, uplatňovaním digitálnych technológií
- participovať na hospitačnej činnosti s vedúcimi metodických orgánov, podporovať a vytvárať podmienky pre vzájomné hospitácie učiteľov a zabezpečiť tak výmenu skúseností a vzájomnú metodickú pomoc
- využívať zistenia vnútornej školskej kontroly na skvalitnenie edukačného procesu, riadiacej práce, odstránenie formálnosti v kontrole vedenia pedagogickej dokumentácie
- zosúladiť plán kontinuálneho vzdelávania pedagogických zamestnancov s potrebami školy pri zabezpečovaní odbornosti vyučovania
- vydávať rozhodnutia vo veciach v súlade s ustanoveniami zákona
- skvalitniť podmienky výchovy a vzdelávania žiakov so ŠVVP zabezpečením odbornosti vyučovania v špeciálnych triedach
- sledovať aktuálne zmeny všeobecne záväzných a právnych noriem, využívať možnosť ich pripomienkovania
- zúčastňovať sa verejných diskusií so zamestnancami MŠVVaŠ SR, poskytovať im spätnú väzbu aj o kvalite vydávaných učebníc

Zriaďovateľom

- oboznamovať sa so zámermi škôl a cieľmi výchovy a vzdelávania stanovenými v školských vzdelávacích programoch
- napomáhať skvalitňovať materiálno-technické vybavenie škôl
- pri revitalizácii školských priestorov vytvárať bezbariérové prostredie
- podporovať zriadenie nultých ročníkov, špecializovaných a podľa potreby špeciálnych tried
- požadovať od riaditeľov škôl vyhodnocovaciu správu o stave plnenia zámerov a cieľov škôl

Štátnemu pedagogickému ústavu

- vypracovať v pevne stanovenom minimálnom rozsahu vyučovania vzdelávacie štandardy pre jednotlivé predmety a ročníky
- vypracovať učebné osnovy jednotlivých predmetov
- zosúladiť zásady a podmienky pre vypracovanie školských vzdelávacích programov so stanovenými požiadavkami na ich štruktúru v zmysle školského zákona
- organizovať semináre pre vedúcich pedagogických zamestnancov a vybraných učiteľov k tvorbe učebných osnov jednotlivých predmetov
- nevykonávať zmeny v učebných osnovách jednotlivých predmetov bez verejnej odbornej diskusie, akceptovať pripomienky učiteľov z praxe

Metodicko-pedagogickému centru

- reagovať na potreby a požiadavky škôl pri zostavovaní ponuky vzdelávacích aktivít
- ponúkať naďalej možnosť vzdelávania učiteľov zamestnancami MPC priamo v škole
- zamerať vzdelávanie vedúcich pedagogických zamestnancov najmä na oblasti vnútorná školská kontrola, kompetencie poradných orgánov riaditeľa školy, tvorba školských vzdelávacích programov

Ministerstvu školstva, vedy výskumu a športu Slovenskej republiky

- zmenou v právnych normách zabezpečiť jednoznačný postup pri riešení záškoláctva žiakov
- vytvoriť pracovnú pozíciu správca počítačových sietí
- vydávať učebnice v nadväznosti na nové vzdelávacie programy, v dostatočnom časovom predstihu zabezpečiť ich distribúciu do škôl